

מדריך למחנכים

(בבתי הספר התיכוניים)

מאופטימיות לתקווה

מבוא

תודה על השתתפותכם ביום הלימוד העולמי השנתי לזכר הרב זקס. קהילות ובתי ספר יהודיים ברחבי העולם ילמדו ממשנת הרב זקס במהלך השבוע של יום השנה השני לפטירתו, לעילוי נשמתו. נשמח מאוד שתהיו ביניהם.

נושא הלימוד השנה הוא מאופטימיות לתקווה. יעיינו בו מבוגרים, תלמידי תיכון, תלמידי חטיבות הביניים ותלמידי בתי הספר היסודיים. כמה מחזקת היא הידיעה שבני כל הגילים, מסביב לעולם, יעיינו בו-בזמן באותם רעיונות של הרב זקס (אתם מוזמנים לספר על כך לתלמידים).

לפניכם מתווה מוצע ללימוד שלכם; הרגישו חופשיים לעבד אותו, לבחור וללקט, או אף ללמוד חומר שונה לגמרי. המתווה דומה לזה שהצענו לקהילות וללומדים בוגרים. אנא היעזרו בדף המקורות בכל מקום שהוא מוזכר במתווה זה.

מטרות

- להציג בפני תלמידים את הרב זקס כאדם, כרב וכמנהיג יהודי.
- לעודד אותם ללמוד משהו מתורתו לזכרו.
- לעיין בשתי גישות לתקווה: (א) הרעיון שתקווה היא אות לאמונה בה; (ב) ההבדל בין אופטימיות לתקווה.

סקירה קצרה של חיי הרב זקס (כעשר דקות)

הקרינו סרטון על תולדות חיי הרב זקס, שכותרתו "רב, מנהיג וקול מוסרי":

rabbisacks.org/videos/a-teacher-a-leader-and-a-moral-voice

דונו עם תלמידים בשאלה מה הם ידעו על הרב זקס לפני הצפייה, ומה התחדש להם (אם התחדש). זו יכולה להיות הזדמנות לחלוק עם התלמידים את נקודת המבט האישית שלכם, ולספר כיצד השפיע הרב זקס על חייכם ועל קהילתכם.

מבוא קצר ל"קהילות בשיח" (כחמש דקות)

הקרינו את 56 השניות הראשונות בסרטון של דברי גילה זקס [rabbisacks.org/yahrzeit], בתו של הרב זקס, בהשקת פעילות "קהילות בשיח" בשנה שעברה. גילה זקס מסבירה שהרב זקס השתדל תמיד ללמוד מכל אדם שהוא פגש, ועשה זאת באמצעות שיחה. היום נקיים שיחות כאלו בכיתה, כדי ללמוד זה מזה וכדי ללמוד ביחד רעיון שהרב זקס לימד.

דונו בשאלה איך אפשר ללמוד מכל אדם (תוכלו להזכיר את דברי המשנה באבות ד, א, "איזהו חכם? הלומד מכל אדם"), ועזרו לתלמידים להכיר בכך שהם יכולים ללמוד דבר מה מכל אחד ואחד מחבריהם לכיתה; היעזרו בשאלות אלו:

- האם אתם יכולים ללמוד משהו מכל אדם ואדם?
- מה אתם יכולים ללמוד עכשיו מחבריכם לכיתה?
- למה שיחה היא דרך טובה ללמוד מאנשים אחרים?

עיון בתורה: יעקב כמודל של תקווה (כ-25 דקות)

ארגנו את התלמידים בחברותות ללימוד פרק לז בספר בראשית. בפרק, יעקב שומע שיוסף מת וממאן להינחם, כי עמוק בפנים הוא אינו מסוגל לוותר על התקווה שאולי עוד יוסף חי. בחרו אם להציע לתלמידים ללמוד את כל הפרק, או רק את הפסוקים בעמוד 2 בדפי המקורות.

דונו בשאלה למה יעקב סירב להתנחם. תוכלו להיעזר בשאלות מנחות אלו:

- הרב זקס אומר שיעקב "מיאן להינחם" אחרי ששמע על מות בנו יוסף; למה בדיוק הוא מתכוון?
- למה לדעתם יעקב מיאן להינחם?
- האם אתם זוכרים מה היה סוף הסיפור? האם לדעתכם יש לו קשר עם סירובו של יעקב להינחם? מהו?

למדו (בחברות או ככיתה) את המדרש בתלמוד בבלי, מועד קטן כז' ע"ב, המופיע בעמ' 2 בדפי המקורות, ואת הציטוט מדברי הרב זקס המופיע שם בעקבותיו. חשבו על שאלות אלו:

- למה יש בהלכה מסגרת ברורה, עם לוח זמנים, לאבלות על יקירינו?
- האם יעקב התעלם מהמוסכמות ההלכתיות? האם אתם יכולים להבין את התנהגותו?
- איך מסביר זאת הרב זקס, ואיזה לקח הוא מפיק מהסיפור?

למדו (בחברות או ככיתה) את המקורות שתחת הכותרת "להבנת תגובתו של יעקב בעזרת דיני שומרים" בעמוד 3. חשבו על שאלות אלו:

- איזו מקבילה חשובה מוצא הרב זקס בין הסיפור בבראשית (לז, לא-לה) לבין דיני השומרים (שמות כב, י-יג)?
- למה דרשו הבנים שיעקב "יכיר" את כותונת יוסף?
- לפי הרב זקס, יעקב נאלץ להודות כי הראיות מלמדות שיוסף מת - אך מה הוא חשב באמת?
- איזה מסר לומד הרב זקס מהמקרה?
- איך נוכל ליישם מסר זה בחינוך?

דיון השקפתי/פילוסופי: אופטימיות ותקווה (כ-25 דקות)

הקרינו סרטון זה של הרב זקס: rabbisacks.info/optimismvshope (לתמלול עברי ראו עמ' 1 בדפי המקורות).

- האם יש ערך בהיותנו אופטימיים? מדוע, על פי הרב זקס, תקווה עדיפה על אופטימיות?
- איך השפיעה התקווה על תולדות עם ישראל?
- למה מתכוון הרב זקס כשהוא אומר כי "היהדות היא קולה של התקווה בשיחתה של האנושות"?

למדו בקבוצות קטנים מכתבי הרב זקס בנושא אופטימיות לעומת תקווה. חלקו את תלמידכם לשלוש קבוצות. תנו לכל קבוצה אחד מהנושאים הבאים:

1. התקווה וזמן הברית (עמ' 4 בדפי המקורות)
2. התקווה כהצהרת אמונה (עמ' 5 בדפי המקורות)
3. קולה של התקווה בשיחתה של האנושות (עמ' 6 בדפי המקורות)

בקשו מכל קבוצה לקרוא את הקטע ולדון בשאלות המופיעות שם אחריו. לאחר הלימוד בקבוצות בקשו מהתלמידים בכל קבוצה להציג בפני הכיתה את הרעיון המרכזי שלמדו ואת הדיון שערכו סביבו.

סיום: התקווה (כחמש דקות)

הקרינו את הסרטון של הרב זקס על ישראל [rabbisacks.org/videos/israel-at-70], והיעזרו בשאלות שלהלן לשם דיון מסכם על התקווה בהיסטוריה היהודית:

- מה יכולה ללמד אותנו גישתו של הרב זקס לרעיון התקווה, שלמדתם היום, על העובדה שהמנון המדינה היהודית נקרא "התקווה"?
- יש לכם דוגמאות נוספות להשפעתה של התקווה על תולדות עם ישראל?
- איך אפשר ליישם את רעיון התקווה, כפי שהסביר אותו הרב זקס, בחיינו היום - בחיי כל אחד מאיתנו, ובחיינו כאומה?

הצעדים הבאים: פרויקט תקווה מטלה/פרויקט אופציונליים בהשראת הרעיון שלמדנו

אתם מוזמנים לעודד את תלמידים לצעוד, עם מה שלמדו היום, לשלב נוסף. הנה כמה רעיונות לפעילויות המשך:

- בקשו מתלמידים לכתוב מכתב לעצמם, או לאדם מסוים שהם מרגישים שייצא נשכר משמיעת המסר של הרב זקס על התקווה.
- הציעו לתלמידים לספר על בעיה ספציפית בעירם, בארץ או בעולם, ולדמיין איך היו נראים הדברים לו התייחסו אנשים לבעיה (א) בפסימיות; (ב) באופטימיות; (ג) בתקווה. איך היו הגישות השונות משפיעות על התוצאות?
- חתמו את הפעילות בכיתה בשאלה איך אפשר ליישם את רעיון התקווה בחיים. עודדו עכשיו את התלמידים ליצור במשותף מיזם מעשי שישפר את העולם שסביבם - מיזם המשקף את תקוותם שדברים יכולים להשתפר. זו יכולה להיות, למשל, יוזמת חסד או יוזמה סביבתית.